

Red. Arne Borg

Den ofärdiga välfärden

Utdrag ur hälsningsanförande av FSS:s ordförande Arne Borg vid studiedagarna i Umeå 5-7 oktober 1988.

Vi har länge varit stolta över Sverige som välfärdssamhälle. Vi kan lyckligtvis fortfarande vara stolta. Men samtidigt är det tydligt att någonting håller på att hända, i små steg och nästan omärkligt, men klart skönjbart på längre sikt. Visst stiger inkomsterna och visst ökar levnadsstandarden för de flesta. Men samtidigt är det fler som far illa. Statistik från olika håll visar samstämmigt att ojämlikheten inte bara består, den växer också i många avseenden. Stig Larsson, som är lektor i socialt arbete i Göteborg, har i en artikel i Socionomen nr 3/88 ägnat sig åt att jämföra dagens sociala situation med den som skildras i Gunnar och Maj-Britt Inghes på 60-talet så omtalade bok "Den ofärdiga välfärden", en bok som betydde mycket för aktiviseringen av den här föreningens verksamhet på den sida. Larsson har fäst sig vid de för vår tid trots allt ganska beskedliga proportionerna på 60-talets problem liksom på författarnas relativt optimistiska förhoppning att det skall vara möjligt att bringa dem ur världen om vi utökar välfärdskravet med krav på solidaritet och jämlikhet. Som bekant har samhällsutvecklingen under det senaste decenniet gått i en helt annan riktning, och det har nog satt sin

prägel på jämförelsen. Några exempel: 1963 levde 130000 personer på förtidspensioner och sjukbidrag. Motsvarande siffra 1985 var 315000. Antalet socialhjälpstagare var 1963 237000. 1985 var de dubbelt så många, 536000, och föranledde som bekant regeringen att tillsätta en särskild analysgrupp för att utreda orsakerna. Larsson anser att antalet människor som på olika sätt tvingas leva på samhällets bidragsmarginal sedan 1965 har ökat med minst en halv miljon.

Till det kommer att narkotikaproblemet i dag är mycket större än för 20 år sedan och att aids är något som vi bara anar konsekvenserna av. Så även om vi idag lever i en god konjunktur och med ordning på statsfinanserna så får vi inte glömma att klyftorna mellan människor ändå tycks fortsätta att vidgas. Vid Karolinska institutet, institutionen för socialmedicin, påbörjas för övrigt i år ett projekt som också fått namnet "den ofärdiga välfärden" och som avses att bli en vetenskaplig uppföljning av makarna Inghes undersökning på 60-talet. Projektet leds av professor Leif Svanström och resultatet avvaktas med stort intresse.

Vid ett europeiskt seminarium om ekonomisk grundtrygghet som socialchefsföreningen anordnade i Göteborg i våras med deltagare från sju europeiska länder kunde deltagarna också konstatera att klimatet hårdnat betydligt under senare år i praktiskt taget samtliga länder för de människor som av olika skäl inte själva klarar sin försörjningsbörda.

För socialarbetarna har den här utvecklingen inneburit hårdare arbetsvillkor. I KommunAktuellt nr 30/1988 står att läsa en artikel om en undersökning av våld och hot mot socialarbetare i Göteborg och i Gävleborgs län som SSR har låtit utföra. Två tredjedelar av de tillfrågade sa sig ha upplevt hotfulla situationer under loppet av ett halvår och det var främst i anslutning till ekonomiska ärenden. Den här utvecklingen för med sig ett berättigat krav från

socialarbetarnas sida på en säkrare arbetsmiljö. Det kan ske på många sätt och behöver inte nödvändigtvis betyda uniformerade vakter, låsta dörrar och pansarglas. Skulle säkerheten ta sig sådana uttryck blir det inte lätt att leva upp till socialtjänstlagens honnörssord om en verksamhet byggd på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet. Nej, säkerheten bör förhoppningsvis kunna ställas på ett mindre iögonenfallande sätt.

Referenslitteratur om nordiska barns hälsa

LENNART KÖHLER och GUNBORG JAKOBSSON

Children's Health and Well-being in the Nordic Countries.

Clinics in Developmental Medicine No 98, Blackwell Scientific Publications, Oxford 1981.

Sedan flera år genomför Nordiska Hälsovårdshögskolan en omfattande studie av barn i Norden med kroniska sjukdomar. Denna bok har publicerats i anslutning till det arbetet. I boken beskrivs ett flertal indikatorer på ohälsa som mortalitet, morbiditet, barns konsumtion av sjukvård och - kroniska sjukdomar.

Samlad information om barns hälsa är inte helt lätt att få tag i. En del publiceras i vetenskapliga tidskrifter men mycket samlas i rapporter till ministerier och i nationell statistik. För den oinvidge är sådana källor

svårtillgängliga. Därför är det värdefullt att viktiga data nu finns samlade på ett ställe. Särskilt värde har det för den stora internationella publik som saknat en beskrivning av barns hälsa i Norden. Möjligen skulle man kunnat önska en åldersgräns vid 18 år istället för vid 15, i linje med det ökande intresset för adolescensperioden.

Den statistiska informationen får ett speciellt värde då uppgifter kan ställas i relation till varandra. De tabeller som finns är utmärkt för detta. Där kan läget i de nordiska länderna lätt jämföras. En stor del av materialet presenteras dock i löpande text, land för land. En sådan uppläggning är begriplig – varje land har ofta sitt eget sätt för att presentera information. Men framställningen blir svårsläst. Själv skulle jag ha föredragit att mer material framställt enhetligt, i tabellform med samtliga Nordiska länder upptagna, även om man då tvingats att utelämnat något. Jag skulle även uppskattat fler jämförelser med andra europeiska länder.

I boken berörs ett stort generellt problem – de begreppsmässiga och metodologiska svårigheterna i att beskriva "barns hälsa och välfärd". Mortalitet, frekvens kroniska sjukdomar och intervjudata från surveyundersökningar säger en del – men fångar endast begränsade delar av fenomenen "hälsa och välfärd". Följdriktigt har författarna ägnat ett av de första kapitlen till att diskutera problem kring "att mäta hälsa".

Där framhålls att det finns olika perspektiv på hur hälsa och ohälsa ska beskrivas. Perspektiven kompletterar varandra. I litteraturen dominerar det medicinskt-professionala perspektivet. Till detta bör dock fogas individens egen subjektiva bedömning. För barn och ungdom är en egen bedömning särskilt angelägen då uppfattningen om hälsoproblem markant kan skilja sig ungdomar och vuxna emellan. Att ta fram barns och ungdoms perspektiv är inte metodologiskt svårt. Ändå har

mycket få undersökningar gjorts.

Bristen på goda undersökningar – när man lämnar grova mått som mortalitet – är för övrigt ett genomgående tema i boken. Detta kan förefalla anmärkningsvärt i länder som de Nordiska som både har omfattande system för hälsoövervakning av barn och ungdom och system för att samla nationell statistik. Mycket av den information som samlas in förefaller dock att ha begränsat värde.

Ett tydligt exempel på detta är de hälsokontroller som genomförs inom barnhälsovård och skolhälsovård. Avsevärda resurser avsätts för detta. Trots detta konstaterar författarna att "It appears impossible to draw any detailed conclusions about general prevalence of illness in children" (utifrån hälsoundersökningarna).

Ett område som berörs endast i begränsad omfattning är "psykosocial" ohälsa. Det är begripligt då definitionsproblemet är mycket stora. Samtidigt är idag denna form av ohälsa ett dominerande problem bland barn i de nordiska länderna. Svårigheten att kartlägga "psykosocial" ohälsa är både metodologisk och begreppsmässig. Somatiska sjukdomar går att reducera till "tillstånd" som drabbar enskilda individer. "Psykosocial" ohälsa kan också beskrivas på detta sätt. Men då fångar man inte något som är centralt i denna form av ohälsa – att det mindre rör sig om "tillstånd" än om en process som uppstår vid interaktionen mellan barnet och dess omgivning. En socialpediatrisk utmaning är därför att utveckla en produktiv begreppsapparat för "the new morbidity".

Boken som helhet är således både auktoritativ och tankeväckande. Det bör rimligen ingå i barnklinikerens referensbibliotek. Inom undervisningen bör den kunna användas som referenslitteratur inom flertal olika vårdutbildningar.

Sven Bremberg

(Skolöverläkare i Linköping)

Böcker till redaktionen

God vård. Vad är det? Praktiska råd om vad som förbättras på våra sjukhem

Spri rapport 231, Spri 1988, ISSN 0586-1691, 101 sid, 100 kr

Fantasier. En skildring av psykoterapi

Rabén & Sjögren 1988, ISBN 91-29-58625-9, 256 sid, 172 kr

A Mölsä, I Krogerus-Therman, R Raatikainen & S Tolvanen

Vårdterminologi

Natur och Kultur, Böcker för vårdsektorn, 1988, ISBN 91-27-50187-6 B, 52 sid, 25 kr

Socialstyrelsen

Omsorg om äldre under beredskap och krig

Socialstyrelsen redovisar 1987: 16, ISBN 91-38-09948-9, 23 sid

Allmänna Barnhuset

Att tillvarata föräldrakraft. Konferensrapport från Sättra Bruk 1986

Allmänna barnhuset 1988, ISBN 91-86678-16-7, 78 sid, 25 kr

Edda Berglund & Gunnar Ågren

Uppföljningsprojektet: Behandlingshemmet Ekebylund. En studie av 157 gäster inskrivna januari 1984–juni 1985

Stockholms socialförvaltning, FoU-byrå/missbruk rapport nr 78, 1987, 66 sid

Paul Franér & Gunnar Ågren

Hemlösa män. En kartläggning av gästerna vid Skarnäcksgårdens H-hus

Stockholms socialförvaltning, FoU-byrå/missbruk, rapport nr 79, 1987, 51 sid